

**Балалардың жеңіл ұйықтауына арналған
ертегілер жиынтығы**

Кіріспе

Ертегімен танысу қазидасы

Енді ертегілерді қалай құру керек?

Ұйықтар алдындағы мазасыздыққа байланысты ертегі

Ұйқы туралы ертегі

Түнгі қорқыныш туралы ертегі

Бір бала өзінің ұйқысын қалай іздегені туралы

Екі түс туралы ертегі

Қорқынышты түс туралы ертегі

3-7 жастағы балаларға арналған ертегі

Балаға ертегі оқыған кезде, ол оны өзінің өмірімен байланыстырады. Егер ата-ана баласымен ертегі кейіпкерлері туралы талқылайтын болса, бала сол арқылы өзінің өміріндегі кейбір нәрселерден де сабақ алады. Егер ата-ана оны жасамайтын болса, бала өз өміріндегі нәрселерден қорытынды дұрыс шығара алмауы мүмкін. Сондықтан да ертегімен танысудың өзіндік қағидалары бар.

Ең алдымен:

1. **Ертегіні айтыңыз, оқымаңыз.** Бала ертегіні қанша сұраса, сонша айтыңыз. Ертегідегі кейіпкерлер туралы айтқан кезде баланың жасын, оның сізді түсіну мүмкіндігін де ескеріңіз. Ертегіге өмірдегі персонаждарды қосқан кезде абайлаңыз. Себебі балалар фантазиясының қатты дамуына байланысты қай жерде шындық, қай жерде өтірік екенін білмей шатасуы мүмкін. Ертегілерді құрастырудың өзіндік алгоритмі бар. Егер сіз оны меңгерсеңіз, ертегі терапиясын оңай қолдансаңыз болады. Ол үшін төмендегі қағидаларды ұстаңыз.
 - Балада шешкіңіз келетін проблеманы анықтаңыз. Ол мысалы, баланың ұйықтамауы, алаңғасарлығы, агрессиясы, жылай беруі, ашулануы т.б. болуы мүмкін.
2. **Осы проблема балада қалай білінеді?** Оны жазып алуыңыз керек. Себебі ертегіде сол нәрселерді қолданасыз.
3. **Осы проблеманың кесірі қандай?** Мәселен, бала ашуланшақ, соның кесірінен ешкіммен достаса алмайды, ұзақ ойнамайды.
4. **Ертегі кейіпкерін таңдайсыз.** Кейіпкер баламен бір жыныста, жасы баламен бірдей болуы керек. Бірақ атын басқаша қойыңыз. Себебі егер кейіпкердің аты баланың атымен бірдей болса, балада қарсылық туу мүмкін. Одан да бір қызық, күлкілі аттар қойсаңыз болады. Мысалы, жалқау баланы Ертеңістеров, Жалқаубай сияқты.

5. Ертегі кейіпкері осы жаман әдет бойында пайда болғанша қалай бақытты, керемет өмір сүргенінен бастауыңыз керек.
6. Шарықтау шегіне келген кезде мәселен, баланы бір сиқыршы сиқырлады. Соның кесірінен балада осындай бір жаман әдет қалыптасты деп, осы жаман әдеті, мінезінің кесірінен баланың өмірінде болатын кем дегенде 3 қиындықты айтуыңыз керек. Сол арқылы бала бұл нәрсенің жаман екеніне толықтай көзі жетуі керек. Яғни, осы жаман әдеті білінген сайын бала бақытсыз болғанның үстіне бақытсыздығы арта береді.
7. Осы жерде бір қосымша кейіпкер енгізсек болады. Фея, Дана, ақылды әже, анасы деген сияқты. Ол кейіпкер балаға жол көрсетіп, қиындығын шешуге себепкер болуы керек.
8. Соңы. Яғни, бала өзінің жаман әдетінен қалай арылып, бұрынғы бақытты күндеріне жеткендігімен аяқтаймыз. Айтылған толық түсінікті болу үшін төменде сіздерге бірнеше ертегілер ұсынамыз. Соларға қарап кейін өз ертегілеріңізді балаларыңызға құрастырып берсеңіз болады.

Ұйқы алдындағы мазасыздық туралы ертегі

Бұл ертегі балаларға ұйқы алдында ойыншықтарын жинау, секіріп ойнамау керектігін түсіндіреді. Ертегі кейіпкері Ақылбек арқылы біз балаға ұйықтамас бұрын міндетті түрде істеу керек нәрселерді есіне салып, үйретсек болады. Сонымен бастайық.

Ақылбек төсегінде ұзақ жатты. Ұйқы келер емес. Былай аунады, былай аунады болмады. Сосын төсегінің басында жатқан допты алып, әрлі-берлі төсегінде жатып ойнай бастады. Бір кезде доп қолынан секіріп кетті де, портал ашылды. Бұл ұйқы әлеміне портал екен. Ақылбек басында қорқып кетті. Бірақ көрейінші деп порталға кірді. Ол жерде алдынан шаршау шықты. Одан кейін есінеу кездесті. Бірақ бұл әлемнің басты тұлғасы ол – Ұйқы ханы еді. Ұйқы ханы Ақылбектің порталға кіргенін бірден біліп қалды да, өзіне шақырып алды.

- Не үшін келдің бұл жерге?, - деді.
- Мен ұйықтай алар емеспін - деп жауап берді Ақылбек.
- Әрине. Адам ұйықтау үшін ұйқыға сай болу керек, - деді. Әсіресе егер сен жақсы ұйқыны қаласаң.
- Қалай сонда, - дейді.
- Сен ұйықтардың алдында шулап, секіріп ойнадың ба?
- Ойнадым.
- Қатты сөйлеп айқайладың ба?
- Айқайладым.
- Үстел үстінде салған суреттеріңді жинап, қоқыстарыңды лақтырған жоқсың ғой, иә?
- Лақтырған жоқпын.
- Міне, көрдің бе, егер сен осы нәрселерді істемесең, біз саған келмей қоямыз. Сенің ұйқың жаман, мазасыз болады. Сенің денең демалмайды. Соның кесірінен сен жақсы боп өспейсің. Көңіл күйің де болмайды. Егер сен бізге келіп жақсы демалып, ұйықтағанды қаласаң, үйіңе барда ұйқыға дұрыстап дайындал!

Біз шашылып жатқан лас жерге, таңертеңнен кешке дейін ешкімді ойламай секеңдей беретін балаларға келмейміз- дейді.

- Сонда қалай, мен оларды істемесем, сіздер маған ешқашан келмей қоясыздар ма?
- Жоқ, ешқашан келмейміз.
- Ой!- деп Ақылбек қорқып кетеді.

Сөйтіп Ұйқы ханым оны үйіне жібереді. Ақылбек келген бойда жерде шашылып жатқан қоқыстарды жинап лақтырады. Үстелдегі фломастер, кітаптарын сөресіне қояды. Ойыншықтарын орнына жинап,добын да қасына қояды. Тісін жуып, ұйықтайтын киімін киіп жатады.

Жатқаны сол еді көздері ілініп, Ақылбек ұйықтап кетті. Және бірден керемет түс көре бастады.

Түс туралы ертегі

Егер бала ұзақ уақыт ұйықтай алмаса, онда оған ұйқы туралы ертегі жақсы көмектеседі. Ол кезде біз ұйқыны бір кейіпкер қыламыз. Және ол ұйқы кіммен достасарын білмей көңіл күйі болмай жүргенін айтамыз. Нәтижесінде баланың ұйқымен достасқысы келетін сезім болуы керек. Және осы айтылған нәрсені жақсы түсіну үшін ұйқыны бір ойыншық бейнесінде тірілтсек болады. Ертегі соңында сол ойыншық баламен қалса болады. Сонымен бастаймыз.

Баяғыда бір түстер әлемі болыпты. Ол жерде әртүрлі түстер бар екен. Принцесса, Человек паук, Пираттар туралы түстер. Сол түстердің бірі жақында дүниеге келіпті. Ол түс теңіз, теңіздегі керемет кемелер туралы еді. Сәл өскеннен кейін ол түсті сиқыршы түс әлемінің патшасы жерге жібереді. Түс «алақай, мен жерге түсемін. Мені біреу күтіп отырған шығар. Мен оған теңіз, кеме туралы түс көрсетемін» дейді. Түстің қатты қуанып, қобалжығаны сонша, жерге жеткенше ол жолды ұмытып қалады.

- Мә, енді қайттім. Мені біреу күтіп, ұйықтай алмай отырған шығар деп түс жылайды. Бірақ жылағанмен не пайда? Өзіне көмектесе алмайды.

- Жарайды, енді өзім жолды тауып көремін дейді. Сөйтіп жерге түсіп, өзінің иесін іздеп келе жатады. Бір кезде алдынан мысық шығады.

- Мысық, не істеп отырсың?

- Ұйықтай алмай отырмын.

- Неге ұйықтай алмай отырсың? Мүмкін сенің ұйықтай алмау себебің, сенің түсің жоқ шығар,- дейді.

- Мүмкін жоқ шығар.

- Қане, мен сенің қасыңа жатып, түс болуға тырысайын. Сен ұйықтап кет, – дейді.

- Ал сен жақсы түссің бе? – дейді.

- Мен теңіз, кеме туралы түспін.

- Теңіз, кеме? Жоқ, маған ондай түс ұнамайды.

- Жарайды деп түстің көңілі түседі де, басқа біреуді іздеуге кетеді.

Сөйтіп келе жатқанда алдынан сиыр шығады.

- Сиыр, сәлем! Неге ұйықтамай жүрсің түн болды ғой.

- Білмеймін. Ұйқым кеп тұрған жоқ.

- Мүмкін сенің түсің жоқ шығар?

- Муу, мүмкін жоқ шығар.

- Онда мен саған түс болайын.

- Ал сен қандай түссің?

- Мен теңіз, кеме, кемпірқосақ туралы түспін.

- Жо-жо-жоқ. мен ондай түсті жақсы көрмеймін. Мен дала, жап-жасыл шөп туралы түсті жақсы көремін.

- Жарайды.

Түстің көңілі одан сайын түсіп кетеді.

- Мені сонда ешкім ұнатпай ма? Мен ешкімге түс бола алмаймын ба?- деп түс ары қарай ұшып кетеді. Келе жатқанда бір үйдің терезесі ашық тұрғанын көреді. Терезеден үстел көрінеді. Үстелдің үстінде көптеген кітаптар, дәптерлер тұрады. Және төсектің қасында ноутбук шығып, бір аға жатады.

- Сәлем! – дейді.

Түс адамды көріп қуанып кетеді.

-Сәлем!

- Сіз неге ұйықтамай жатырсыз?

- Менің көп шаруам бар. Қазір ұйықтаймын, – дейді. Бәрін бітірмей ұйықтай алмайтын шығармын.

- Мүмкін сізге жақсы түс керек шығар.

- Ал сен қандай түссің?

- Мен теңіз, кеме туралы түспін.
- Жоқ, ондай түсте маған кішкентай кезімде ұнайтын. Ал қазір менің түс көруге уақытым жоқ. Шаруа, жұмыс көп. Ештеңеге қолым тимейді. Ұйықтай алмаймын, – дейді.
- Түс одан сайын жаман болады.
- Мені ешкім менсінбейді. Ешкім менімен түс боланды қалағысы келмейді деп, жыларман боп келе жатқанда бір қызды терезеден көреді. Ол қыз төсегінде төбеге қарап жатады.
- Сәлем!
- Сен неге ұйықтамай жатырсың?
- Ұйқым келмей жатыр.
- Мүмкін саған жақсы түс керек шығар.
- Ал сен қандай түссің?
- Мен теңіз, кеме туралы түспін.
- Маған мұндай түс ұнамайды.
- Қандай түс ұнайды сонда?
- Принцесса, пони туралы ұнайды.
- Енді не істеймін? Енді не істеймін деп, түс әбден ашуланып үйден шығып бара жатқан кезде, басқа бөлмеден кішкентай баланы көріп қалады. Бірақ бұл бала да мені қаламайтын шығар деп ойлайды да, соңғы рет көрейін,- дейді.

Сөйтіп баламен танысады.

- Сәлем!
- Сен неге ұйықтамай жатырсың?
- Ұйқым келмей жатыр.
- Мүмкін саған жақсы түс керек шығар.
- Ал сен қандай түссің?
- Мен теңіз, кеме, капитан туралы түспін.
- Иә, иә сен менің түсімсің ғой - деп, бала қуанып түсті қасына жатқызады. Содан бала керемет түс көре бастайды. Ол жерде көкпеңбек теңізді көреді. Теңізде капитан болып жүр екен.

Нешетүрлі қызықты жайттарды басынан өткізеді. Ал енді сен де көзіңді жұма ғой. Саған да сен ойлаған түс енсін.

Түнгі қорқыныш туралы ертегі

Бұл жалғыз өзі ұйықтауға қорқатын балаларға арналған ертегі. Балалар көбіне жалғыз ұйықтағаннан қорқатындықтан немесе жарықты өшірмей ұйықтай алмайтындықтан анасымен бірге жатады. Ертегі балаға қараңғыдан қорықпауға үйретеді. Мұнда анасы қызына ойыншықтардың құпиясын ашады. Қыздың аты - Бұлт. Анасы қызына балалар ұйықтап жатқанда оларды сүйікті ойыншықтары қорғайтынын айтады.

Ертеде Бұлт деген қыз өмір сүріпті. Оның анасы және әкесі найзағай болыпты. Бұлт күн шығып тұрған ауа райын жақсы көріп, қаранғы түннен қорқады екен. Өйткені орманда түн ерекше қорқынышты болады. Ағаштар қозғалып, жел гулейді.

Ата-аналары қызымыз үлкен болды деп жеке төсекке жатқызады. Әрине, қызы күнде кешкісін анасының қасына жатқысы келеді. Бірақ әкесі қатулы қабағымен қызының үлкен болғанын ескертіп, бөлек жат дейді. Сол кезде Бұлт өз орнына келіп жатады. Осындай кезде ол анасынан ертегі немесе өмірінде болған қызықты жағдайды айтып беруін өтінетін. Анасы айтып жатқанда тез ұйықтап қалатын болған. Кейде анасы қатты шаршайды немесе қолы тимей қалады. Осындай кезде қорқынышты жағдай басталады.

Бұлт төсегінде көрпеге оранып, қараңғыға қарап жатады. Сол кезде қараңғыдан немесе төсектің астынан біреу шыға келетіндей көрінетін. Кім екенін білмейді, бірақ өте қорқынышты біреу елестейді. Түнімен қыздың қасында жүріп, оны ұста алып, қараңғы жерге әкеткісі келетіндей елестетеді. Сондықтан Бұлт көрпемен басында жауап алады. Ол өзінің қорқынышы туралы ата-анасына айтуға ұялды. Өйткені олар сенбей күледі және қорқақ деп мазақтайды деп ойлады.

Бұл түні ерекше қорықты. Бөлше іші тым-тырыс болып, қит еткен нәрсенің дыбысы шығады. Бұлт қатты қорқып, көрпенің астына тығылды. Оған төсектің қасында біреу тұрғандай елестеді. Қорыққаны соншалық, төсектен атып тұрып, анасының жанына да бара алмады.

(балаға сұрақ) Ал сенің түнде қорқатын кезің бола ма?

Қорыққанынан қыз жылап жіберді. Бірақ ешкім естіп қоймасын деп дыбысын шығармады,

- Қызым... сен неге ұйықтамай жатырсың? деген анасының даусын естіді. Көрпені көтеріп, мұрнын бір тартты қыз.

Қызы қуанғаннан төсектен секіріп кете жаздады.

- Мен ұйықтап жатырмын.

- Онда неге мұрныңды тарттың?

- Тартқан жоқпын. Сен менің қасымда кішкене отыра аласың ба – деді анасына.

- Мен бүгін қатты шаршадым, - деді анасы. Сен бөлмеде жалғыз қалғанда қорқасың ба?

Қызы жауап берместен, көрпенің астына кіріп кетті.

- Жоқ, қызым, сен менен тығылма, - деді анасы көрпесін ашып, қызының басынан сипап. Сонда Бұлт баяу дауыспен:
- Қорқынышты, – деді де, осы сөзін айтқанына өкініп қалды. Бірақ анасы қасына отырып:
- Жарайды, онда бүгін саған мен үлкен құпияны ашамын.
- Құпия? – деп қуанып кетті де, тыңдауға дайын екенін білдірді.
- Иә. Мені мұқият тыңда! Әдетте мұны үлкендер балаларға айтпайды. Негізі біз балаларға ойыншықтарды бекерден бекер әпермейміз. Олардың бір сиқырлы қасиеті бар. Бұл ойыншықтар кішкене тамшы сияқты тірі. Біз шын көңілімізбен сыйлағанда жұмсақ аю, қуыршақтар, роботтар, солдаттар кішкене тірі адам сияқты болады. Ал бала осы ойыншықтарды қатты жақсы көргенде олар одан сайын тіріле бастайды.

(балаға сұрақ) Сенің ең сүйікті ойыншығың не?

Бірақ ойыншықтар айналасындағылар ұйықтамай қимылдай алмайды.

Кішкентай бала ұйықтағанда қасындағы ойыншығы оны қорғайды. Солдат, роботтарда кәдімгі пистолет пен бластер, аюлар мен мысықтарда жұлдызды семсерлер, ал қуыршақтарда сиқырлы таяқшалар пайда болады. Егер сен ойыншығыңды жақсы көрсең, ол сен ұйықтағанда қорғайды. Бәрі жан жағыңнан қоршап сенің жақсы түс көруіңе көмектеседі.

Сондықтан үлкендер балаларын түнде жалғыз қалдыруға қорықпайды. Өйткені сендерді қарайтын ойыншықтар барын біледі.

Бұлт анасының айтқанын аузын ашып тыңдады.

- Сондықтан маған түнде жақсы көретін ойыншығымды бердің бе? Ал мен оны ылғи көрпесіне орап ұйықтатып тастаймын.
- Иә, ол ұйықтап жатқандай кейіп танытады. Бірақ мен жоқ кезде ол сені қорғайды.

Бұлт өзінің жақсы көретін қонжығын құшақтап алды.

- Анашым, оның құлағының жартысы жұлынып қалыпты. Ертең кешке тігіп берші. Жарай ма?
- Сен күндіз қорғаушыңды өзің қорғауың керек. Әйтпесе таңға дейін құлағы түсіп қалуы мүмкін –деді анасы. Сондықтан ертең құлағын тігуді саған үйретейін.
- Әрине! Мүмкін қазір тігеміз. Таңға дейін түсіп қалып жүрсе ше?
- Егер сен құлағынан тартпасаң, ол түспейді деп күлді анасы. Қазір түн. Одан да қонжығыңды құшақтап, оны қатты жақсы көретініңді айтып, бірге ұйықта. Сен одан түс сұрай аласың. Мүмкін ол саған тапсырыспен түс жасай алады.

Анасы қызының басынан сипап, қонжыққа:

- Мен екеуіміздің құпиямызды айттым. Менің қызымды дұрыстап қорға. Әйтпесе жаңбырдың астында қалдырам, – деді.

- Жоқ, ол маған жақсы қарайтын болады деп ұйқыға кетті. Қайырлы түн, анашым! Қайырлы түн, қонжығым!
- Қайырлы түн, тәтті түс көр, қызым!

Анасы бөлмеден шығып кеткенде, қызы қонжықтың құлағына:

- Өтінемін, менің түсіме отбасымызбен теңізге барғанымыз кірсінші. Сені де алып кетеміз. Сен әлі нағыз теңізді көрген жоқсың ғой. Ол көкпеңбек болады дейді. Және оның шеті жоқ екен. Теңіздің үстімен күні бойы ұшып жүрсең де, шетін көре алмайды екенсің.

Бұл түннен кейін Бұлт қорықпайтын болды. Өйткені қасында кішкентай қорғаушысы болды.

Ұйқы іздеген Алан туралы ертегі

Бұл ертегі түнімен мамаларының төсегіне келе беретін Алан туралы. Бұл ертегі арқылы бала ата-анасының төсегіне келе беру дұрыс емес деген қорытынды шығаруы тиіс.

Алан өзінің төсегінде ұйықтап бара жатқан. Бірақ бір кезде өз бөлмемде неге жата берем, одан да ата-анамның қасына барайыншы деді. Сөйтіп түннің ортасында мамасының жанына келіп жатып еді, бірден ұйықтап қалды. Бірақ бір қызық түс көрді. Біресе бір қазан борщ, біресе бала жылап жатады. Біресе жер шашылып жатады. Біресе дәретхана боқ боп жатады. Оны жуу керек, Біресе дүкенге барып, ауыр нәрселер көтеру керек. Түсі ешқандай қызық емес болып, Алан тез тұрып кетеді. Сөйтсе анасының қасына жатқандықтан, анасының түсін көрген екен. Сонда түсі былай дейді:

- Сен неге мені менсінбей тұрсың? Қасыма келесің, бірақ менсінбейсің деп анасының түсі сөйлейді,
- Сенікі қызық екен. Неге маған бір сиқыр, мультфильмдер көрсетпейсің, – дейді.
- Өйткені мен мамаңның түсімін. Сенің анаңның өмірінде мультфильм жоқ. Ол таңертең кешке дейін үй жинайды, сендерге тамақ жасайды. Шаруалары өте көп. Сондықтан анаңның қасын келдің бе, анаңның түсін көр. Біз әлі кір, ыдыс жууымыз керек. Қане, ұйықта! Оларды да саған көрсетуім керек.
- Жо-жо-жоқ! Маған ондай түстер ұнамайды. Одан да әкемнің түсін көремін дейді де, әкесінің қасына барады. Барғаны сол екен, біреу бұрқылдап айқайлап жатыр. Қырғын қағаз, айқай, көліктің бипылдаған дыбысы. Аланға бұл мүлдем ұнамайды. Сөйтсе қасында қабағын түйіп, үсті-басы жүн-жүн болып әкесінің түсі тұр.

- Ұйықтау керек қой саған. Мен сенің түсіңмін.
- Жоқ, сен менің түсім емессің. Маған мұндай түс ұнамайды.
- Енді сен әкеңнің қасына келсең, әкеңнің түсін көресің. Ұнаса да ұнамаса да сол.
- Жоқ, мен ертегі көргім кеп тұр.
- Әй, мен деген үлкен адамның түсімін. Көп шаруам бар. Қайдағы мультфильм, ертегіні айтып тұрсың? Ондай түс көру үшін өзіңнің төсегіңе баруың керек.
- Жоқ, маған ата-анамның қасында жатқан ұнайды. Не істесем екен? Онда мен олардың аяқ жағына, мысықтың қасына жатайыншы, - дейді. Сөйтіп мысықты сипап отырып, ұйықтап кетеді.

Бір кезде тышқанды көреді. Алан тышқанның артынан жүгіріп бара жатқан кезде, алдынан үлкен ит шығады. Ол Аланға үреді. Алан қорқып кетеді. Ит артынан қуады. Оның аяғын тістейін деп жатқанда шошып оянып кетеді. Сөйтіп ұйықтай алмайды. Сөйтсе ол мысығының түсін көріпті. Бұл Аланға мүлдем ұнамайды.

- Енді не істеймін? Қайтсем екен деп жатқан кезде есіктің қасынан басқа бір түсті көреді. Ол сондай жылтырақ, әдемі көрінеді.
- Сен кімсің? – дейді Алан.
- Мен балалар түсімін. Осы жерге Алан деген балаға келіп едім. Бірақ ол орнында жоқ екен. Өте өкінішті. Өйткені үлкен адамдардың түсі біртекті. Олар бір-біріне ұқсайтын қызықсыз түстер көреді. Ал балалардың түсі өте әдемі ғой. Күнде өзгеріп тұрады. Олар нешетүрлі түс көреді. Бірақ ол үшін бала ата-анасының емес, өзінің төсегінде жату керек. Ал мына үйдің баласының төсегі бос жатыр екен. Сондықтан мен кетіп бара жатырмын. Сондықтан бұл үйдің баласы бүгін әкелген түсті көрмейтін болды. Алан сол кезде:
- Жо-жоқ, ол мен ғой. Қазір төсегіме барамын, - дейді де, төсегіне жатады. Сол күні Алан өте қызық мультфильм, ертегі

сияқты керемет түс көреді. Ол түсте бұлттарға мініп жүр екен.
Кемпірқосақтың үстінде сырғанақ теуіп жүр екен.

Содан бастап Алан ата-анасының қасына жатпай, өзінің төсегінде
нешетүрлі қызық-қызық түстерді көру үшін бөлмесінде ұйықтайтын
болады.

Екі түс туралы ертегі

Егер бала жаман түс көруден қорықса, осы ертегі көмектеседі.. Бұл жаман және жақсы түс туралы ертегі. Мейірімді ертегі мен гажайыптарға байланысты жаман түс жақсы түске айналды. Бала жатар алдында ертегі оқыса, ойы тазарады. Оған «жақсы нәрсені көп ойласаң, жақсы түс көресің» деп түсіндіру маңызды.

Ертеде түс өмір сүріпті. Мейірімді, көңілді, түрлі түсті. Қараңғы батып, үлкендер мен балалар ұйқыға жатарда жастықтарының астына кіріп алыпты. Тек адамдарға емес, тіпті, мысықтар мен иттердің жанына жатыпты. Осылайша оларға қызықты әңгімелер айтып беретін болған.

Мейірімді түс қызықты оқиғаның түр түрін біледі екен. Мысалы, аналарға қыздары сурет сабағынан алғандарын немесе жексенбі күні пісірген бәліштері тәтті болғанын айтқан. Қыздарға қарғалар мен торғайлардың жалын құсқа айналғаны туралы ертегі айтып берген. Мысықтарға қағазбен ойнаудың көңілді екен, иттерге тәтті сүйек туралы айтты.

Жақсы түс бәрін білген. Қыста ағаштардың әдемі болатынын, жазда жап-жасыл шөп туралы, қатқан мұздар, қызыл құлпынай және қызықты ойындар мен әдемі қуыршақтар туралы.

Мейірімді түс үнемі тек жақсы нәрселерді айтып береді. Түнде бәрі ұйықтайды. Сол кезде бәрі жақсы түс көреді.

Егер жақсы түс кешігіп қалса ше? Онда – жаман түс кіреді. Ашушаң, көңілсіз түс қызықты, көңілді ертегілер айтпайды. Оның оқиғалары қызықсық, тіпті қорқынышты болады.

Мысалы, жалмауыз кемпір, жақсы достардың төбелесіп қалуы т.б. Осындай түстен кейін міндетті түрде басың ауырады, жылағың келеді. Сондықтан жақсы түс бірінші боп жастыққа барып, үнемі бізді жаман түстен сақтауға тырысатын.

Бірақ қанша тырысса да жаман түс озып кететін кездер болды. Сол кезде жақсы түс былай жасады:

- Мен жаман түспен сөйлесемін. Оның басқаларға жаман, қорқынышты түс айтпауын өтінемін.

Сөйтіп екеуі кездесті.

- Жаман түс, мені тыңдашы. Сен неге ашуланшақсың? Неге үндемей тұрсың? Жауап бер, жаман түс.
Ол үндемейді.
- Сен қызықсыз, қорқынышты түстер айтқаннан кейін ашуланып тұрсың ба? Ол үндемейді. Бір кезде күрсінді.
- Неге үндемейсің – деп таңқалды жақсы түс. Неге күрсінесің? Тыңдашы. Мүмкін сен, жақсы ертегілер білмеген соң көңілсіз шығарсың?
 - Жақсы түс-деді ол. Мен ашушаң болғым келмейді. Бірақ сенбесең де айтайын. Мен бірде-бір жақсы ертегі білмеймін. Сондықтан тек қорқыныштысын айтамын. Мен түс болғандықтан, бірдеңе айтуым керек қой.
 - Шынымен бе? Қалай сен жақсы түс білмейсің? Олар өте көп қой.
 - Біреуін де білмеймін.
 - Неге олай болды байқұс-ай!
 - Есімде жоқ.
 - Енді саған не істесем екен - деп алаңдады жақсы түс.
 - Білмеймін...

Осы кезде екі түс сөйлесіп отырған сиқырлы шырша қозғала бастады. Түстен тынышталып қалған. Сол кезде шырша бір-бір инесін жерге тастай бастады. Жерге түскенде көңілді суреттері бар түрлі түсті жапырақтарға айналды. Жапырақтар бірінің үстіне бірі жинала

бастады. Соңғы екі ине жасыл қапқа айналып, «МЕЙІРІМДІ ЕРТЕГІЛЕР» кітабы пайда болды.

- Шырша! –деп қуанды жақсы түс. Сен өте керемет нәрсе ойлап таптың. Енді жаман түс жақсы ертегілер оқысын. Сол кезде ашуланшақ болмайды. Болмайсың ғой, иә?
- - Болмаймын, – деді жаман түс. Сол кезден бастап біреудің түсіне кіру үшін жақсы ертегі оқитын болды. Бір кітапты оқып бітейін деді. Кейбір ертегілерді тіпті, жатқа біледі. Бірнеше рет айтып береді. Кейде ескі әдетіне салып, қорқынышты ертегілер айтады. Бірақ бұрынғыдай ашушаң емес. Жартылай мейірімді болған. Көңілсіз емес, жартылай мейірімді.
- Жақын арада сиқырлы шырша сыйлаған кітапты оқып бітіріп, мейірімді, көңілді түс болады.

Қорқынышты түс туралы ертегі

Бұл ертегі «қорқақтар балаларға арналған». Егер бала өз бетімен ұйықтауға қорықса, сізге осы ертегі көмекке келеді. Ол балаларға қорқынышты боп көрінетін заттардың шынымен қорқынышты емес екенін дәлелдейі. Есектің түсінде бәрі қорқатын. Ол өте жақсы жануар болды. Есекті көбі қорқынышты жануар деп санағандықтан, ол өзін жалғыз сезінгеніне акцент жасаңыз.

Күз мезгілі еді. Жел соғып тұр. Аспанда жұлдыздар айналып жүр. Бір көк жұлдыз бір қарағайға жабысып алып, тура есектің үйіне қарама қарсы жерге тоқтапты.

Есек үстел басында терезеге қарап отырған.

-«Қандай тікенек жұлдыз» -деп ойлап отырып, ұйықтап қалды. Сол кезде жұлдыз терезесінің алдына түсіп:

- Қандай ақымақ есек! Түрің сұп-сұр, азу тісің жоқ.

- Не дейсің?

- Азу тістер! – деді жұлдыз. Сұр қабанда, қасқырда бар, ал сенде жоқ.

- Олар маған не үшін керек?

- Егер сенің азу тісің болғанда бәрі сенен қорқатын еді, – деді жұлдыз.

Сөйтіп бір-екі рет көзін қысып жіберіп еді, есекте азу тістер пайда болды.

- Тырнағың да жоқ – деп күрсінді жұлдыз. Тырнақ жасап берді.

Сөйтіп есек көшеде қоянды кездестірді.

- Сәлем, қоян! – деп айқайлап жіберді де, ағаштардың арасына тығылып қалды.

- «Ол менен неге қорқыт кетті»- деп ойлады да, аюға қонаққа кетті.

- Тық-тық-тық! Есек терезені қақты.

- Кім ол? – деді аю.
- Бұл мен, есекпін – деп, «өз даусына өзі таңқалды».
- Кім? – деп қайта сұрады аю.
- Мен! Ашшы есікті!

Аю есік ашты да, тығылып қалды. Неге бұлай істеді деп ойланып қалды есек. Үйге кіріп, орындыққа отырды.

- Саған не керек? – деп пеш жақтан аю сұрады.
- Шай ішуге келдім, - деді есек. «Менің даусым біртүрлі екен» деп ойлады ішінен.
- Шай жоқ!- деп айқайлады аю. Самауырын тесіліп қалған.
- Қалай тесіліп қалды?
- Мен саған өткен аптада ғана самауырын сыйладым ғой.
- Сен маған ештеңе сыйлаған жоқсың. Маған есек сыйлады.
- Мен сонда кіммін?
- Қасқыр!
- Мен бе? Не деп тұрсың? Мен шөпті жақсы көремін.
- Шөпті? – деп пештен аю атып шықты.
- Мен қасқыр емеспін! – деді есек. Бір кезде тісін қайрады.

Басын ұстап еді, ұзын жұмсақ құлақтарын таппай қалды. Олардың орнына қысқа, қатты құлақ тұр екен. Ол еденге қарап шошып кетті: орындықтан қасқырдың қолдары көрінді.

- Мен қасқыр емеспін! – деді есек тісін қайрап.
- Айта бер! – деді аю пештен шығып. Аюдың қолында отын, басында майдың қыш құмырасы болды.
- Сен не ойлап таптың?!- деп айқай салып еді, тек Prrrr! деген дауыс естілді.

Аю оны ағашпен ұрып жіберді де, көсеуді алып алды.

- Сен мені есекпін деп алдайсың ба? – деп айқайлады. Солай ма?
- Шын айтам, мен қасқыр емеспін, – деді есек. Мен шөпті жақсы көремін.

- Не?! Шөпті?! Ондай қасқырлар болмайды! – деп айқайлап пештің аузын жауып тастады да, қайнап жатқан басты алып шықты.

Бір кезде есек оянды. Біреу есікті қатты қағып тұр екен.

-Кім ол? – деді есек.

-Менмін! – деді аю. Сен не ұйықтап жатсың ба?

- Иә, - деді есек. Тіпті, түс көріп жатқам.

- Енді?! – деді аю орындыққа отырып. Қызық па?

-Қорқынышты! Түсімде мен қасқыр болдым, сен мені көсеумен ұрдың.

-Есек екенінді айтуың керек еді ғой.

- Айттым ғой, -деді есек күрсініп. Сен бірақ сенбедің. Қасқыр боп көрінсем де, шөп жегенді жақсы көремін деп айта бердім.

- Енді?

- Сенбедің...

- Келесі жолы маған түсінде: «Аю, екеуміз сөйлесіп едік қой, есінде ме?» деп сұра - деді. Сол кезде саған сенемін.

3-7 жастағы балаларға арналған ертегі

Бағыттамасы: қорқынышты түзеу: қарағылықтан, жалғыздықтан, тұйық кеңістіктен қорқу

Негізгі сөздері: «Мен үйде қалуға қорқамын»

Қалың орманда алаңқайдың шетінде құлаған ағаш жатты. Ағаштың тамырының астында інге кіретін жол бар еді. Бұл кең, жайлы ін болатын: еденге жылы және жұмсақ болу үшін сабан төселген, ал тамырлар мен топырақтан жасалған төбесі жаңбырдан қорғайтын. Бұл інде үлкен және азулы Әке-Қасқыр, Ана-Қасқыр (ол да күшті және азулы болатын, бірақ денесі күйеуінен кішкентай еді) және бала-Қасқыр тұрды. Бала-Қасқырдың аяқтары қысқарақ, тістері кішірек, ал жүні жұп-жұмсақ және қалың еді.

Әке-Қасқыр түні бойы аң аулайтын, ал бала-Қасқыр анасының жылы бүйіріне тұмсығын тығып тез ұйықтап қалатын. Бір кездері қасқырларға қорек болатын аңдар бұлардың інінен алысқа кетіп қалып, Әке-Қасқыр үш күн бойы тамақ болатын ештеңе әкелмеді. Отбасылық кеңесте келесі жолы Ана-Қасқыр Әке- Қасқырмен бірге аңға шығатын болды – екеулеп аң аулау жеңілірек.

— Анам, мен қайда қаламын?- деп сұрады бала Қасқыр.- Мен жалғыз қаламын ба? Түнде?

— Бәрі де жақсы болады, балам! Сен үлкен емессің бе. Біз табысымызбен таң ата келеміз,- деді де Ана-Қасқыр баласының маңдайынан сипады. Оның шешесін жібергісі келмеді, бірақ басқа амал жоқ еді. Міне, ата-анасы кетті де, бала жалғыз қалды.

Күн ұясына отырды да, лезде қараңғылық басты. Бала-Қасқыр ұйықтап қалуға қанша тырысса да ұйқысы келмей қоды. Ол әрбір дыбысты тыңдап, көзін ашып ала берді. Іннің қабырғаларынан оған қорқынышты көлеңкелер көрінгендей болды. Олар біресе көрініп, біресе ақырын-ақырын өзіне қарай еңбектеп келе жатқандай болды.

Сосын ол сабанның арасына кіріп кетті де, аяқтарымен бетін және құлақтарын жауып алды.

Әлдекім қорқыта пысқырып, іннің жанынан қатты басып жүргендей болды. Осылайша бір сағаттай уақыт өтті. Ал ұйқысы қашып кетті. Қасақана қылғандай жаңбыр басталды. Қатты жауғаны сондай, кешікпей жоғарыдан Бала Қасқырдың мұрнына су тамшылады, негізі төбе жұқарған ғой. Бала-Қасқыр іннің басқа бұрышына ауысты, кенеттен өзінің жалғыз емес екендігін, біреудің жыбырлап жер астынан шыққанын сезді. Бала-Қасқырдың қорыққаны сонша, қол-аяғы дірілдеп кетті. Күтпеген жерден іннен дауыс шықты:

— Мен қайдамын? Және мұнда, жел өтіндегі құрғақ жапырақ сияқты кім дірілдеп тұр? Дауыс қорқынышты емес, керісінше жылы естілді. Бала-Қасқыр қорқынышын жеңіп:

— Бұл, мен, Бала-Қасқырмын. Ал сен кімсің?- деді.

— Мен, Көртышқан ағаймын. Менің інімді жаңбыр суы басып кетті де, жылдам ін қазуға тура келді. Ал сенің інің жылы және құрғақ. Мұндай інде алаңсыз таң атқанша ұйықтауға болады.

— Бірақ, мұнда қараңғы, жалғызсырайсың және қорқынышты,-деді Бала-Қасқыр.

— Мына қара, қараңғы дейсің бе?- деп Көртышқан ағай таң қалды. — Ал сен білесің бе, біз, кроттар, түнде түгіл күндіз де көрмейміз. Бірақ, біз өте жақсы естиміз және иістерді айыра аламыз. Мен саған қараңғыдан қорықпауды үйретемін, тек ертең. Ал қазір көзіңді жап! Мен сенімен бірге бола тұрамын.

Көртышқан ағай Бала-Қасқырмен қатар отырды да, оған ертегі айта бастады. Ертегі өте қызық және жақсы оқиғалармен болды, Бала-Қасқыр тынышталды да ұйықтап қалды.

Таңертең ата-анасы үйлеріне келді. Ана —Қасқыр Бала-Қасқыр үшін өте қобалжыған еді, сондықтан ол ойлағандай аң да аулай алмай үйіне бос қайтты. Ата-анасы дем алып жатты., ал Бала-Қасқыр серуендеп жүрді.

«Қызық, Көртышқан ағай қалай маған көмектеседі?» деп ойлады Бала-Қасқыр.

Қасқыр әке оянғанда, Бала-Қасқыр оған жұқарған төбе туралы айтты.

Менімен бірге жүр,- деді оған Әке-Қасқыр,- маған көмектесесің.

Олар төбенің тесігін жабу үшін топырақты шөп жинауға бет алды.

Әкесі баласымен індерінің төбесін ұйымдасып жауып тастады.

Болды, балам, шаршадың ба?- деп сұрады әкесі.

Аздап,- деді Бала-Қасқыр, бірақ жұмыс істеуін тоқтатқан жоқ – пайдасы тигеніне ол өте қуанышты еді.

Кешке ата-анасы тағы да аңға шығуға жиналды, ал Бала-Қасқыр інде Көртышқан ағайды күтіп жатты. Міне, таныс сыбдыр да естілді-ау, және артынша Көртышқан ағайдың тұмсығы да көрінді.

— Бала-Қасқыр, сен осындасың ба?- деп сұрады ол.

— Иә, мен сені күтіп отырмын!- деп қуана жауап берді Бала-Қасқыр.

— Ал, мен саған бірдеңе әкелдім,- деп мақтанды Көртышқан ағай және қоңырау гүлдер алып шықты. Гүлдің шәшкелерінде жарық беретін көбелектер отырды. Іннің іші тез арада ақшыл жасыл түсті жарыққа боянды. — Бұл саған, кішкентай қасқыр! Енді қараңғылық саған қорқынышты емес!

— Қандай тамаша! — деп қуанды Бала-Қасқыр. — Енді менің жарық беретін көбелектер бар!

Ол қоңырау-гүлді қолына алып, іннің бұрышына барды да, сабанды ысырып былай деді:

— Ах, міне, кім маған жыбырлап ұйқы бермейді! Мынау жер құрты ғой,- деді.

Кенеттен есік артынан біреудің тез басқан аяқ дыбысы және пысқырғаны естілді. Бала-Қасқыр іннен шығып, жарық беретін көбелектер бар тәрелкені басынан жоғары көтерді.

— Бұл жай Кірпі ғой, ал мен қорықтым,- деп қуанды Бала-Қасқыр, содан соң:

— Ал қабырғаларда еңбектеп жүретін көлеңкелер ше, олар кімдер,- деп сұрады.

— Ол ағаштардың көлеңкесі. Оларды жел тербетеді де көлеңке тербеледі, — деп түсіндірді.

— Саған көп рахмет! Енді мен қорқатын ештеңе жоқ екенін білемін. Міне, мына оттарды ал. — Осы сөздермен Бала-Қасқыр Көртышқан ағайға жарық беретін көбелектері бар қоңырау гүлді ұсынды. — Мүмкін олар тағы басқа балаларға да көмектесер.

— Сен жарайсың! Сен жарық беретін көбелектермен жолыңа жарық түсіріп өзіңнің қорқынышыңды жеңіп шықтың! Саған жақсылық тілеймін! — деді де Көртышқан ағай жер астына сүңгіп кетті.

Іннің іші қап-қараңғы болды. Бірақ қараңғылық Бала-Қасқырды енді қорқыта алмайды. Түнде тағы да қатты жаңбыр жауса да, жөнделген төбеден ақпады. Бұл түнде Бала-Қасқырдың ата-анасының жолы болды. Таңертең Бала-Қасқыр- ды тәтті тағам күтіп тұрды.